

DE REBUS GESTIS
LIBER QUINTVS.

HAEC ubi rite peracta sunt, de Bastetana ecclesia, quam nunc Bazam vocant, ab Episcopo Acitano extorquenda, quæ fauore reginæ Isabellæ, sub Gon saluio Mendozio, Archiepiscopo Toletano fuerat occupata, Ximenius apud patres capituli egit: cuncta templi scrinia, ad antiquas tabulas proferendas, in quibus Bastetanæ ecclesiæ mentio esset, vt excuterentur curauit: atque de ipsa repetenda patrum sententijs decretum est factum. Deinde Ilescis eadem sacrarum sceminarum Deiparæ virgini dedicandam curauit, annuis prouentibus perpulchrè instructam. Post aliquot verò dies Complutum redijt, de absoluenda Academia sollicitus. Interea duo negotia, vt sunt res mortales in vtrunque partem alternæ, permolesta illi acciderunt: alterum cum Episcopo Oranensi, de ecclesiæ Oranicæ possessione: alterum cum rege nostro eam vrbem regis ditioni vindicare cupienti. Eure partes Ximenij in hoc erant, nam propter regis ad hanc rem studium, impar Ximenius negotio habebatur. Rursus proceres, qui fasciculum literarum à rege ad Nauarrum missum in Ximenij manus venisse suspicabatur, regem Ximenio infensum futurum facile credebant: quod vt eueneret, omni studio conabantur. Nondum illorum procerum animi, quos Ximenius, in gratiam regis prudentissimè compresserat, pacati erant: idcirco peropportunam vtrunque committendi occasionem quamdiu optauerant, nacti esse videbantur. Ergo causis vnde cūque conquisitis, hominem de rege, deque rep. ipsa benemeritum variè exagitare non cessabant: Rem etiam aliam occultis cuniculis agebant, vt subuerso scilicet Ximenio, facilius regem postea deturbarent. Quare Ferdinandum, sponte sua Ximenio iniquum, ita graui ter nouis calumnijs perpulerunt, vt impensæ quæ ad Africanū bellum, per Ximenium (vt diximus) sunt factæ, & ex pactis conuentis statim illi soluendæ erant, tunc ea de causa denegarentur. Opponebant regis procuratores Oranicam prædam adeò fuisse opulētam, vt Ximenij sumptibus par esse posset: remque periniquam futuram, si postquam gloria & diuitijs onustus Orano venisset, à rege alteram

ram mercedem impensarum postularet. Ille contra nil se ex præda abstulisse asseuerabat, præterquam Arabica quædam volumina, nonnullaque alia magis speciosa, quàm vtilia, quæ ad victoriæ monumentum Compl. asseruabantur. Quòd si impensarum regem pœniteret, cederet Orani possessione Pontif. Toletano, & se omnem sumptum remissurum. Videbatur nonnullis hæc conditio neutiquàm regi rejicienda, Ximeniumque nouæ victoriæ causa hallucinâtem, haud satis considerare, quantum negotij & sumptus, Pontif. Toletanis incuteret, ea vrbe tradita, quæ per exigua emolumenta esset alatura: imò verò quæ in regione hostili trans mare constituta, assiduis incursibus impetenda foret, & nouis subinde sumptibus defendenda. Non displicebat regij census procuratoribus ea sententia, qui regis patrimonium liberare ab impensis cupiebant. Nam Toletanam ecclesiam imparem futuram videbant ad Oranum diutius tutandam, & necessariò regis opem imploraturam, aut oppidum minimo addicturam. Alij verò, quibus instituta maiorum magis nota, & quibus sanior mens & consilium erat, neutiquam sumptus aut impensarum causa, aliquid regi esse committendum aiebant, ob quod aliquando dolere posset. Meminisset enim illam miseram Hispaniæ vastationem, non aliam ob rem magis accidisse, quàm quod scelestus Iulianus Spartariæ comes, & Tingitanæ prouinciæ præfectus, illac aditum in Hispaniam Mauris dederit. Videret ergo ne Orano tradita, præsertim si portus custodia Orani præfecto, vt Ximenius petierat committeretur, in talem aliquando fortunam rex incideret, qualem infelix Rodericus passus fuit. Quòd si præfules, aut homines alioqui sacros, fideliores esse existimabat, meminisset etiam Oppam Toletanum Antistitem, Iuliani conatibus eo tempore in primis inseruisse. Præsertim cum iam diu Hispaniæ regibus vsitatum ac penè solenne, legibusque cautum fuisset, ne limitanea præsidia, aut oppida, vllis vnquam priuatis darentur. Idcirco vt de cæteris sileretur, Agredam oppidum in Aragoniæ confinio positum, à Montacutanis comitibus ablatum fuisse, & eius loco Almazanum suffectum. Bastetanam item urbem mari proximam, & Africæ oppositam, ab Archiepiscopo Toletano detractam Vzetano oppido pro ea substituto: quæ res necessaria semper est habita, vt cum Garsias Iuânius Pantussa, Toletanæ vrbis ciuis & præfectus, in Murgitana

prouincia

prouincia præfidia mari vicina possideret, Niuellam scilicet, & Neopotum, Alphonfus rex cognomento sapiens, illis sibi vindicatis, Maganū, & Mozejonium, vicos Toletō proximōs, Iuanio dederit: vt ex tabulis regijs, quas rotatas vocant, apud Iuanij successores, qui Pantuffarum nunc appellationem in vrbe nostra tenent, videre licet. Addebant huius sententię suos, quod si aliqua fortē obijcerentur, quę in talibus locis sitæ priuatorum hominum possessiones essent, vetustiores causas ad ea prætendi, quàm vt in præsentia cõuelli deberent. Vicit hæc tandem apud regem sententia, & illico de impensis reddendis actum fuit: quas quanuis malignè & vix extorsit, redditę tamen Ximeno fuerunt. Mittitur interea Complutum executor regius, qui primùm cunctam Ximenij supellectilem excutiat, deinde priuatorum hominum, qui prædę participes fuisse credebantur. Id autem impotenter ab eo, & contumeliosè, per Antistitis Toletani oppida, vbi militum delectus habiti fuerant, factum esse à maioribus accipi. Nam mæcipia, quæ sub corona venierant, Maurica stragula, Numidicę vitte, & quicquid deniq; aut pretiosum aut vile prædę cesserat, rursus fuit in aceruum redactum, vt inde regi quinta pars tribueretur. Res fuit Ximeno grauis & molesta, præsertim cum iniqua & indigna cõtingeret: si quidem maior pars exercitus cum Imperatore Nauarro, & tribunis militaribus in Africa mæferat, quibus præda opulentior, & nitidior cesserat. Nūc verò tenues homines & agricolæ vexabantur, qui dum à peculio & opificijs suis absunt, plus ex re familiari amiserant, quàm ex præda in bello comparauerant. Exigebantur etiam à Ximenij quæstoribus rationum libelli, in quibus subducendis multò parcius, & tenuius agebatur, quàm in cumino secando, iuxta veterem parcemiam, sordidi homines & auari solent. Hęc ille ita forti animo & generoso tulit, vt nullam offensę patientiæ significationem, nullam vocem, aut arrogantem, aut superbam ediderit. Reuocabat enim in memoriã, prisca Themistoclis & Scipionis exempla: & quod magis eum cõsolari poterat, equalis sui Gonsali ducis cognomento Magni, qui nuper Neapolitani regni præfectura relicta, ad similes scopulos cū regij census procuratoribus in reddendis rationibus impeggerat: etiam si qua erat hic ingenij dexteritate & elegantia, facit dicitur contumelias circa eam rem illatas vrbane eluserat, Ximenij tamen virile pectus paria cum Gonsali dexteritate faciebat. A regijs ergo rationibus expli-

explicatus, gratias pro redditis impensis egit : & ad omne deinceps
 obsequium se paratum & promptum est pollicitus. Quod ut erat
 magnanimi & excelsi spiritus, multiplici officio in rebus quæ postea
 emerferunt, iniuriarum oblitus præstitit. Alterum verò negotium
 quod Episcopus Oranensis faceſſebat, ab hoc principio occasio-
 nem, non omnino temerè ab aduerſario animaduſam, habuit.
 Aliquot retro annis priuſquam de Orano capienda ageretur, Lodo-
 uicus Guilielmus ordinis Franciſcani ſodalis, Episcopus per Pontif.
 Max. creatus eſt titulo Aurenſis diœceſis, ſolèt enim huiuſmodi Epi-
 ſcopatus tribui titulo tenus, donec vrbes illę ad Chriſtianos iure poſt-
 liminij redeant. Cùm igitur Guilielmus paſſim Aurienſem Epiſco-
 pum ſe vocitaret, iſq; Oraneniſtum ab ipſo, tum à vulgo omnibus
 eſſe crederetur, ſimulatque Oranum noſtrorum virtute in poteſta-
 tem Chriſtianorum venit, veluti nihil iniquum, aut alienum petens,
 ſed potiùs iure ſibi acquiſito vtens, litem Ximeno intendit : nam
 nihil precibus, aut fauore eſſecerat, de Orani eccleſia, quàm ſuã eſſe
 credebat repetenda, ad quod Pontif. Maxi. diplomata oſtendebat,
 quibus illico ut Oranum capta eſt, ei ſe ritè ſuffici curauerat. Xime-
 nius verò, qui rem quam arcu ſuo (ut ſacrę literę loquuntur) atque
 adeò militum ſuę ditionis ſanguine, & ſudore pepererat, ex condi-
 tionibus cum rege Ferdinando pactis, diœceſi Toletanę applica-
 re, & coniugare in primis operam dabat : ut vel eius poſſeſſionis me-
 moria, ſuccedentes Antiftites ad res conſimiles efficiendas incita-
 rentur. Anxiuſtamen & ſolicituſ, ne quid propterea damni Gui-
 lielmus ſuſtineret, proprię eccleſię poſſeſſione deturbatuſ, vi-
 ros antiquitatum, & memoriarum priſcarum peritoſ ad ſe vo-
 cat, & de Orani vetuſtate inquirit. Illi verò, conſultis prouincia-
 libus de Epiſcopatuum diuiſionibus libris, & Africanis concilijs,
 vbi nomina Epiſcoporum, & diœceſeum ſubſignantur, ſitu item
 locorum explorato, ac vetuſtis vrbibus cum recentibus compara-
 tis, ad hunc modum Ximeno reſponderunt. Oranum nouam ædifi-
 cationē eſſe, quod partim ex antiquorū cosmographorum libris eli-
 ciebatur, qui ad portum magnum, qui Merſalcabir dicitur, nullã ce-
 lebrem habitationem, qualis Oranica nunc viſitur, conſtituunt: par-
 tim ex Maurorum ipſorum monumentis, vbi Oranum Trime-
 ſeniorum colonia eſſe proditur, & non ita longè à patrum me-
 moria per Numidas ſtructa. Quod ſi ita, ut credebant, eſſet, nullam
 antiquam

antiquam appellationem huic vrbi in præsentia dandã censebant. Quòd si ideo Guilielmus Auriensem appellabat, quod cū Guaharã nomine à colonis indito cõueniebat, videret sanè vir parum istarũ rerum peritus, ne ita causam suam omnino euerteret: cùm nimirũ diœcesium Africanarum nomina iam olim ex monumentis prouincialibus sint cognita, quæ multò ante ipsis imposta fuerunt, quã à barbaris occupata regio esset. Quòd si ex barbaro nomine argumentum capiebat, confiteretur necesse erat, post barbaricã irruptionem Episcopatum in ea vrbe cõstitutum fuisse: quod quàm absurdũ & ridiculum foret, ipse paululum attendens intueri poterat. Rursus cùm ex libris prouincialibus, tum ex synodis in Africa habitis, vbi de Metropolitanis eius prouincię ecclesijs mentio est, Carthaginensis & Tingitana recensentur: ex quibus Tingitanę, Setinensem siue Elissenam, Bugianam, & Hipponensem subiiciunt, nulla Auriensis mentione facta. Quòd si tunc ea ecclesia fuisset, cùm multò propior & vicinior, quàm vlla prædictarum Tingi metropoli esset, dubium non est, quin diuifores illam inter primas fuerint numeraturi. Carthaginensi verò Tripolitanam, Icosiensem, Horocellorum, pluresque alias, quæ ad orientem è freto Herculeo vergunt, inter quas Auriensis numeratur, quæ ab eo loco in quo Oranum est, plusquam passuum octoginta millia distat, si bene situs regionis consideretur, & librorum computatio subducatur. Accedit quòd Orano Trimesenio proxima, tantoque illa & magnitudine, & dignitate inferior, neutiquam erat tam insignis nota Trimesenio inurenda, vt hac præterita, Oranum pontificiam ecclesiam haberet. His rationibus Ximenius persuasus, Guilielmo ecclesiam suam alibi quærat terrarum iubet: neq; enim se viuo vnquã permisurum eam fraudẽ Toletanę diœcesi fieri, vt cõtra regia pacta, & iustas sponfiones, Oranicę ecclesię possessione priuaretur. Nam, vt ex Didaci Lupi instructionibus apparet, quas eò tempore à Ximenio apud reges procurandas accepit, antequam in Africam trajiceret, inter cæteras stipulationes, quę solennibus tabulis hinc inde suat habite, vnum illud præcipuum fuit, quòd Oranica ecclesia collegiatæ titulo Toletanę adiungeretur, abbate, dignitatibus, & sacerdotibus per Pont. Max. institutis, quorum abbas in Toletana ecclesia locũ dignitatis in templo maximo, & sedem haberet: quorum nominatio iure patronatus regi nostro in perpetuũ concessa esset, & protinus

ab Archiepiscopo Toletano confirmaretur. Id Guilielmus egrè tulit, & vnde cūque conuocatis auxilijs, regium tribunal, atque adeò regis ipsius aures querimonijs aduersus Ximenium onerat: se possessione propria per omne nefas deturbari: Pont. Max. diplomata parui pendii: & demū ab aduersario potentissimo, non tam ex a quo vincit, quàm per vim & iniuriam obrui. Hæc cum assidue ab illo iactarentur, tandem biennio post literas ad Ximenium à rege impetrat, quarum autographum exemplum apud me est, quibus omni studio modò non orat, vt huic liti finem imponat: & si quas habet Pontif. Maximi tabulas, quod sepe affirmauerat, de collegiata ecclesiæ Toletanæ subiecta Orani erigenda, quamprimum ad supremum regis tribunal proferat: vt tam Guilielmi, quàm ipsius diplomatibus exactè perspectis, quid sit tandem decernendum innotescat: aliò qui si post tam benignam obtestationem, in proferendis tabulis cesset, se nullius rei priuatæ ratione habita, solum quod iuris esset futurum. Harum literarum causa Ximenius cum Guilielmo non aspernandis conditionibus litem componere, & sopire parat. Nam cum abbatem Orani creandum pollicetur: abbatiamque ipsam Toleti in templo maximo, dignitatis titulo (vt dictum est) cohonestandam, sacerdotio in super, quod portionem vocant, ad dignitatem tuendam addito. Sed dum Guilielmus adhuc se plura à Ximeno extorsurum sperat, conditiones oblatas respuit: tabulas Pontif. Max. vt proferat instat: & quicquid causæ suæ profuturum existimabat, apud regios iudices declarat. Tunc Ximenius seueritatis innatæ memor, diplomata quidè Pont. nulla (vt opinor) protulit, ceterum regem de conditionibus Guilielmo propositis, per procuratores suos admonuit: qui apud eum prouincialium cõmentariorum testimonia, quibus Oranum recens esse colonia ostendebatur, ceterasque omnes Antistitis sui rationes referentes, simulq; pacta in memoriam reuocantes, quæ cum Ximeno ante Africanam expeditionem inerat, de erigenda collegiata ecclesiæ quæ Toletanæ dicecesi adiungeretur, regis animam à Guilielmo alienarunt: & partim negotiorum maiorum causa, quæ sunt illico in Italia oborta, partim regis egritudine & tædio, nunquam Guilielmus amplius aditum ad eum habuit. Cum verò à morte regis Ximenius imperij gubernacula suscepit, senfit tandem auarus senex, quanto sibi commodiùs fuisset, vel cum iuris sui dispèdio, nedū in re tam ancipiti & dubia, benignas Ximenij conditio-

condiciones accepisse: nec rerum maiorum captandarum spe, para-
 tam fortunam stolidè abieciſſe. Vixit itaque pœnitentia ſera crucia-
 tus, prorfusq; à Ximènio neglectus: rarò enim homo priſcæ ſeuerita-
 tis in gratiam cum illis redibat, qui iuſtam eius indignationè meruiſ-
 ſent. In actis tamen Alphonſi Fonſecæ Archiepiſcopi Toletani inue-
 ni, Guilielmum poſt Ximènij mortem, ruruſ ad litem ſuam rediſſe,
 & Alphonſum Fonſecam (vt erat vir ſingulari humanitate) eaſdè
 cum Ximènio condiciones obtuliſſe: quas ille litigationis moleſtias
 ferre nolens, & ſimul occaſionis præteritæ exemplo prudētior factus
 libenter quidem amplexus eſt: atque ita anno eius ſeculi. xxvj. ferme
 ineunte (nam ſub menſem Ianuarium hæc ipſa gerebantur) Fonſeca
 Archiepiſcopo apud regem curante, literæ ab eo ad Clementē. VII.
 Pont. Max. & ad ducem Sueſſanum, Cæſareum apud Pontificem in-
 ternuntium (nam iam Carolus. V. rebus potiebatur) ſuper ea re dan-
 tur. Porrò in Sueſſani mandatis, ea quæ à me narrata ſunt de pactis
 regis catholicici cum Ximènio initis, de eccleſia collegiata Orani eri-
 genda, de ea vrbe per Ximèniū expugnata, de eccleſiæ inſtitutio-
 ne propter regis Ferdinandi imbecillè ſenectam dilata, de ea pri-
 mo quoque tempore inſtituenda copioſiſſimè agebatur. Quid tamè
 poſt illud apud Pont. Max. effectum fuerit, ſanè mihi compertū non
 eſt. At quantum ex eccleſiæ Toletanæ actis coniectare licet, res adhuc
 anceps relicta fuit. Nam certè Pont. Max. nil cōceſſiſſe id magno ar-
 gumento eſt, quòd cum Romę differri negotium Guilielmus cōque-
 reretur, ſeq; titulo Aurienſis eccleſiæ eius fide fretū abdicauiſſe, quin
 quaginta millia nummūm Guilielmo quotannis percipiēda, donec
 diplomata Romana adducerentur, liberaliter conſignariſſe: ex quibus
 partem aliquā ſuſcepſiſſe, chirographo ſuo Guilielmus teſtatur. Sed
 cum Romę nihil ageretur, tandem Guilielmus Oranum conceſſit,
 vicarij à Fonſeca inſtituti nomine eccleſiæ Oranicę fructus perceptu-
 rus: quos cum exiguos & tenues, vt in regione hoſtili deprehendiſ-
 ſet, ruruſ in Hiſpaniam redijt. Cuius aduentus parum gratus Fonſe-
 cæ fuit: ob quod alteras à rege literas ad Fōſecam impetrare coactus
 eſt, quibus illum Carolus obteſtatur, vt ſaltem ſummam illam quin-
 quaginta milliū nummūm, miſero ſeni, atque in extrema inopia cō-
 ſtituto, nequaquam denegaret. Cum ergo ad eum ſtatum res produ-
 cta eſſet, eccleſiæ Toletanæ patres, vt ex actis eorum apparet, volunta-
 ti Fonſecæ conſenſerunt, ad dignitatem Oranicę abbatie in templo
 ſuo

suo constituendam: licet se angustiſſimè ſedere, ob ſacerdotiorum
 multitudinem dicerent. Cùm ergo hucusque proceſſiſſet, miran-
 dum eſt, quæ cauſa retardare potuerit, vt res hæcenus infecta remã-
 ſerit. Niſi fortè aut pontifi. maxi. religio fuit, rem vetuſtam circa Au-
 rienſem titulum, aliter quàm vulgo acciperetur, declarare: aut præ-
 ſulem Toletanum piguit, impenſas non mediocres ad collegiatam
 eccleſiam Orani, loco parum ab hoſtili iniuria tuto, erigendam fa-
 cere. Hanc remiſſionem Guilielmi mors ſuperueniens adauxit: cu-
 ius potiſſimùm importunis petitionibus, res parum antiſtiti Toleta-
 no grata intermiſſa fuit. Igitur manſit Oranum Toletanæ diœceſis
 in Africa portio: qua de cauſa cùm hoſtium incurſibus perpetuò ab
 eo tempore vexetur, & militarium hominum qui ad eius cuſtodiam
 illic viuunt licentia, religionis ſtudium pertenuè habeatur, ſacerdo-
 tes à rege Ferdinando per Ximenium inſtituti, armis magis quàm
 libris, & prædæ potius quàm pietati aſſueti, minoris fiunt quàm vt
 canonicorum nomen obtineant: abbas que ille qui præponendus
 curabatur, vicarij nomine in præſentia contentus, ſolo pontif. Tole-
 tani nutu, nulla regis neceſſaria nominatione, vt videmus, eligitur.
 Nam Bartholomæus Miranda, inter initia ſui pontif. vicarium Ora-
 nenſem in demortui locum ſuffecit, iſque adhuc eccleſiæ illius præ-
 fectura potitur. Ingens contentio nobis cum reipub. hoſtibus, ab eo
 tempore pro Orano, & portu magno manſit, noſtris fortiter defen-
 dentibus, illis acriter incurſantibus. Nam ſub extremum Xime-
 nij vitæ annum, ſemel à Turcis impetita fuit, Horuſcio Enobarbo
 duce: rurfus ætate noſtra Turcarum auxilio ſemel, Martino Alcau-
 deto præfecturam Orani tenente, anno. M. D. LVI. & iterum Al-
 phonſo Corduba anno. M. D. LXIII. vbi Martini Cordubæ, Al-
 caudeti filij, ingens virtus emicuit, in Maſalquibirano præſidio de-
 fendendo contra innumeram hoſtium multitudinem. Poſt hoſtium
 fugam, Deo immortalis à Philippo Rege, & vniuerſa Hiſpania gra-
 tiæ actæ ſunt: perſuaſum que fuit Ximenij meritis, qui ſacris armis
 & religioſis auxilijs, diuino potius quàm humano præſidio, ea præſi-
 dia adeo reip. neceſſaria expugnauiffet, hoc noſtro tempore obſidio-
 ne fuiſſe liberata. Hæcenus de Africana Ximenij expeditione, quã
 ille nullis ſumptibus aut labori parcens, reip. cauſa, Deo vitum ma-
 gnanimum, & ad publica commoda procuranda natum, proculdu-
 bio inſtigante ſuſcepit. Igitur poſtquam Oranica negotia ad eũ mo-

DE REBUS GESTIS.

dum composita sunt, otium Ximenius à rebus publicis, per id tempus nactus, Compluti de rebus, quas iam dudum meditatus fuerat, quamprimum perficiendis curabat. Atque ita sub annum eius seculi decimum, ædem Ilescis in honorem Deiparæ dedicatam, Araozo penoris præfecto absoluendam mandat. Turrilacunæ, quod illi solum natale fuit, aream peraccommodam & spatiosam signat, ad ædem alteram Deiparæ erigendam, eius enim cultui deditum fuisse, tot præclara monumenta Virgini matri dicata manifestis argumentis demonstrant, in qua Franciscani sodales sanctissimæ Virginis numen religiosis precibus, & obsequijs demerentur. Inde ad sancti Auditoris delubrum venit, quod non longè à Turrilacuna, inter rupes Buitragiorum est. Locus certè nemorum solitudine, & aquarum scaturientium abundantia peramœnus. Eius Priore (sic enim ædis præfectum appellant) ad se vocato, postquam in mores eius ex officio pastorali inquisiisset, quos corruptissimos habere nouerat, de auferenda ab eo præfectura, & alijs prouentibus ei magis profuturis compensanda, agere cœpit. Inde Complutum ad academiam reuertitur, quam supra omnes alias operum institutorum curas, tanquam dilectam filiolam, singulari studio adaugendam & exornandam curabat. Erat inter Ioannis Ximenij fratris liberos, Ioanna Cisneria, ob honestos & ingenuos mores peculiari affectu Ximeno grata: qua de causa de eius in matrimonio locatione sollicitus, virum aliquem nobilem ingenio facili & mansueto, maritum ei iam diu quærebat. Proponebantur sanè ab amicis aliquot regulorum filij, ad quos primigenij iure hæreditas paterna pertinebat: sed his tanquam impendiò sumptuosissimis semper reiectis, semper ad natu minores inclinabat, quòdeis mediocri dote satisfacturum se esse arbitraretur. Oblatus tandem quærenti est Petrus Gonsaluius, Didaci Ducis infantatus ex fratre Aluaro nepos, qui nondum ex ephebis egressus, indolem maioribus dignam præferebat. Hic aliquot post annis, multa suæ virtutis exempla in Italia protulit, Vallis Siculæ Marchionatum in dotem vxoris accepit. Istunc Ximeno satis dignus fuit habitus, cui Ioanna nuptui daretur: tabulis publicis, vt solet, nuptiarum stipulatio, Didaco duce tutore collaudante, facta est: & extemplo Gonsaluius in antistitis familiam sponsus nepti, quod faustum felixque esset, magna omnium lætitia fuit ascitus. Sed aliter vi-

sum

sum est superis, neque enim ratae nuptiae fuerunt. Dum haec à
 Ximenio Compluti aguntur, Villaroelus Castorlanus praefectus in
 praefecturam suam Orano venerat: vbi dum ab anteaetis labori-
 bus se quieturum sperat, vt sunt hominum spes fallaces, cum ciue
 suo ingenuae conditionis homine similtate suscepta, eò tandem fu-
 rores processit, vt eum ferro perimi curauerit, & paternos quos
 incolebat penates, solo per noctem intempestam aquauerit. Vxor
 & cognati tam atroci facinore permoti, squalenti & luctuoso
 habitu, ad regem vindictam petituri veniunt. Ad inquirendum
 de ea re quatuoruir Cornelius Castorlam mittitur. Id simulat-
 que Ximenius cognouit, dedit operam, vt ante eius aduentum Vil-
 laroellus rei personam gerens, ante regium tribunal continuò si-
 steretur, & largissimè pecunia, vxori & propinquis occisi eroga-
 ta, & ad sui defensionem purgatione adhibita, mortui manibus
 expiatis, ea se tandem noxa liberaret. Vlnus nondum obdu-
 ctum, quod Ximenius in animo ex Oranica Villaroelli, ad Trime-
 senij portam negligentia susceperat, rursus recruduit: & ignauia,
 vt ipse sibi persuaserat aduersus hostes, ferociam in subditos ad-
 iungi videns, dici non potest quam grauitè id tulerit: & quantum
 dum vixit, Villaroello semper infensus fuerit. Interea rex cum sub-
 veris initium ad Aragonios conuentus proficisci vellet, Madri-
 tum ad se Ximenum accersit: qui Ferdinandi nepotis custodia su-
 scepta regni tantisper gubernaculo insistat, donec Aragonij con-
 uentus peragerentur: quod sub primum Septembrem factum
 fuit. Quare cum rex in Castellam redisset, extemplo Ximenius
 Complutum concessit. Illuc cum venisset, Ioannem Castellam
 Salmanticensem Episcopum, diem suum obiisse cognouit: cum-
 que apud ipsum de episcopo illi ecclesiae sufficiens inter familia-
 res ageretur, non defuerunt, qui de Francisco Ruizio eius sode-
 le, quanuis subtimidè, & parum apertè, Ximenij seueritatis &
 ingenij conscij, explorabundi tamen mentionem fecerint. Nam
 ex frequentibus Ximenij mandatis, quae eius nomine ad regem
 ferebat, & praesertim ex narratione belli Africani, quam Ora-
 no profectus coram rege prudenti & iucundo sermone expo-
 suit, non solum erat regi Ferdinando notus, sed carus etiam: vn-
 de amplam spem secum reportauerat, tali aliqua qualis praesens e-
 rat occasione oblata, non se frustra ad regem ventitasse. Gra-

uiter id accepisse Ximenium Ioannes Vergara referebat; qui
 quanuis eo tempore in antistitis familia non esset, ab antiquiori-
 bus tamen ministris audierat, neminem ex Ximenij familiaribus,
 neque adeo Ruizium ipsum, eius opera aut commendatione, ad
 dignitates quas habuerunt, gradus fecisse: sed sua potius ipso-
 rum industria, Ximenij fauore obliquis consilijs ad ambitionem
 suam abutentium. Nam id vnum vir religiosus, & rerum earum
 experiens apud se statuerat, vt nemo ex his qui sibi cari, aut alias
 quoquomodo curæ essent, ad hos honores, quos partim animi
 tranquillitatem lædere, partim periculo plenos esse cognosce-
 bat, se curante vnquam proueretur. Veruntamen quanuis hoc
 ita esse non inficiabor, alij qui adhuc viuunt, in Ximenij domo
 per id tempus diuersantes, longè aliter mihi retulerunt. Nam
 cum Franciscum Ruizium semper plurimi Ximenius fecerit, eum-
 que cuius rei gerendæ parem esse abunde existimauerit, ad epis-
 copalem dignitatem promouendum iudicauerat. Atque ita Ar-
 teagam vnum è cubicularijs ministris Madritum ad regem misit-
 se certum est: qui Salmanticensem ecclesiam Ruizio peteret. Li-
 benter se id facturum fuisse rex Arteagæ respondit, nisi pridie eius
 diei Francisco Bouadillo Marchionis Moiani filio, in gratiam ma-
 tris contulisset: cuius in aulam fœmineam, dum reginis sedulò in-
 seruit, permulta quidem merita extiterant. Quòd si Roderico
 politanam, quam ciuitatem vocant, à Bouadillo relictam tanti-
 sper suscipere vellet, donec amplior se offerret, in qua Ruizius
 suam virtutem pro dignitate ostenderet, se extemplo id effectu-
 rum. Quòd & præstitit: nam ferme quadriennio post, cum æger
 rex per saltus se oblectaret, & animi causa in Segobiæ syluis ve-
 nationi operam daret, cum fortè Abulensis episcopatus ponti-
 fice defecisset, Didacus Lupus Aiala Ximenij procurator, atque
 Ruizio amicitia coniunctissimus, ad regem venit, & quòd Ma-
 driti promississet in memoriam reuocauit. Cui verbis beneuo-
 lentia & fauore plenis ad hunc modum respondisse ferunt. Me-
 mineris tu potius Lupe, de diplomatibus Roma asportandis, nam
 ego me iam antequam tu venires promissis Ruizio, siue potius
 Ximenio, exolueram: quæ ego vnū, propter eius in me præclara bene-
 ficia, nulla vnq̃ occasione fallere vellẽ. Huius secūdæ Lupi petitionis
 Ximenium ignarum fuisse, proculdubio ex Vergara testimonio af-
 firmare